

- ◆ **Анатолій Довгерт**
Внесок професора Ю. Г. Матвеева
у дослідження проблем авторського права
(до 60-річчя з дня народження)

ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

- Михайло Сібільов
- Євген Харитонов, Олена Харитонова
- Тетяна Плотнікова
- Людмила Бічук
- Василь Кисіль

Наукові повідомлення

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

- Станіслав Шевчук
- Володимир Кампо
- Володимир Головатенко
- Микола Мичко, Наталія Голова
- Ростислав Огірко
- Олександр Мережко
- Анатолій Лизогуб
- Ігор Черченко
- Тетяна Федоренко

Наукові повідомлення

«Круглий стіл» проекту
«Центр комерційного права» (20 жовтня 2000 р.)

ПРАВНИЧИЙ ТЕКСТ: ЛІНГВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

- Людмила Чулінда
- Геннадій Сахаров

1(13)'2000

Українське

ПРАВО

Ростислав ОГІРКО,

кандидат юридичних наук,

доцент Хмельницького інституту регіонального управління та права

КОНФЕДЕРАЦІЯ І МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ

Слід зауважити, що проблема порівняльної характеристики правової природи конфедерації і міжнародної організації, незважаючи на її теоретичну і практичну значущість, ще не стала предметом спеціального дослідження в науковій літературі. Спроби провести порівняльний аналіз суті і форм конфедерації, федерації і міжнародних організацій були зроблені лише у зв'язку з необхідністю виявлення правової природи окремих міжнародних утворень — Європейського Союзу, Співдружності Незалежних Держав¹. Крім іншого, наявність цієї проблеми у вказаному контексті ще раз переконливо показує актуальність такого, здавалось би, суто теоретичного аспекту, вибору принципів і форм міждержавних об'єднань у сучасному світі.

Перш за все треба зупинитись на визначенні правової природи та істотних ознак конфедерації. Єдності поглядів вчених з цього питання немає, а юридичне поняття конфедерації, як відзначається в літературі², сьогодні взагалі відсутнє. І це не дивно, оскільки в СРСР ця проблема в юридичній науці і в державознавстві взагалі практично не розроблялася.

Різко зріс інтерес до поняття конфедерації в кінці 80-х і на початку дев'яностих років нашого століття, коли у внутрішній політиці Радянського Союзу того періоду гостро постало питання про укладення нового союзного договору. Відповідно до цього змінилося трактування поняття конфедерації.

Українська Радянська Енциклопедія визначає конфедерацію як «постійний союз держав, що зберігають свою незалежність і роздільне існування, створений для певних цілей, переважно зовнішньополітичних і воєнних. На відміну від федерації, конфедерація не створює союзної держави, не має загальносоюзних органів влади, єдиної території, єдиної армії»³. «Советский энциклопедический словарь», виданий у Москві 1985 року, а також «Большой энциклопедический словарь» 1991 року, навпаки, визначають конфедерацію не як постійний союз держав, а як форму державного устрою, в якій держави, що її утворюють, повністю зберігають свою незалежність, мають власні органи державної влади і управління, а спеціальні об'єднані органи створюються тільки для координації дій у певних сферах (військовій, зовнішньополітичній і т. ін.)⁴.

В українській літературі останніх років бачимо цілком очевидну тенденцію до відмови від розуміння конфедерації як союзу суверенних держав і до її трактування як держави. В «Малій енциклопедії етнодержавознавства», яка видана у Києві 1996 року, конфедерацію охарактеризовано так: «У сучасній науковій літературі цей термін вживається,

¹ Костенко М. Л., Лавренова Н. В. ЕС после Маастрихта: федерация, конфедерация или международная организация? // Государство и право. — 1994. — № 4. — С. 110; Гречко Л. В., Шинкаревецкая Г. Г. Понятие конфедерации и СНГ // Московский журнал международного права. — 1994. — № 2; Юмашев Ю. М. О правовой природе Европейского сообщества // Европейская интеграция: правовые проблемы. — М., 1992. — С. 25.

² Ушаков Н. А. Суверенитет и его воплощение во внутригосударственном и международном праве // Московский журнал международного права. — 1994. — № 2.

³ Українська Радянська Енциклопедія. — Т. 7. — 1967. — С. 190.

⁴ Большой энциклопедический словарь. — Т. 2. — М., 1991. — С. 545.

з одного боку, для характеристики певної форми державного устрою, а з іншого — характеристики певної форми міждержавного об'єднання. Особливих протиріч тут немає, оскільки конфедерації народжувались у давні часи й існували протягом тисячоліть дійсно як консолідовані держави⁵. Конфедеративна держава у цьому виданні визначається як «форма державного устрою, союз держав, що об'єдналися для успішного вирішення й проведення в життя окремих найважливіших питань державного керівництва. Як правило, конфедерації — це нестійкі форми державного устрою, в них постійно проявляють себе дві протилежні тенденції: до повного відокремлення і перетворення у федерацію або унітарну державу»⁶.

Розглядається конфедерація як форма державного устрою і окремими вченими-конституціоналістами⁷.

Помітно різняться погляди на конфедерацію в науці міжнародного права. Так, Н. А. Ушаков вважає конфедерацію «особливим союзом (об'єднанням) держав, що зберігають свою якість суверенних утворень, наділених певними наднаціональними якостями, що дозволяють йому виступати в цій наднаціональній іпостасі суб'єктом міжнародно-правових відносин»⁸. Твориться такий союз суверенних держав на основі міжнародного договору держав-членів і принципово відрізняється від держави — унітарної і федеративної. Прикладами таких конфедеративних союзів Н. А. Ушаков вважає митні союзи, Європейський Союз (ЄС), перед тим — Європейське співтовариство, а найважливішою ознакою конфедерації — її наднаціональні повноваження, які дають конфедерації можливість своїми міжнародними актами (договорами) уповноважувати і зобов'язувати не тільки себе, але і держав-членів. Цим конфедерація відрізняється від міжнародної організації, яка своїми міжнародними актами (договорами) зобов'язує тільки себе в рамках власної компетенції⁹. Ю. М. Юмашев визначає конфедерацію як заснований на міжнародному договорі союз держав, які зберігають повний суверенітет і делегують союзу владні повноваження у дуже вузьких межах, головним чином для забезпечення колективними зусиллями внутрішньої і зовнішньої безпеки держав-членів¹⁰.

Навпаки, І. І. Лукашук вважає конфедерацію союзом держав, що є державним утворенням зі своїм внутрішнім правом, і цим відрізняється від міжнародно-правового союзу¹¹.

Для характеристики поглядів на конфедерацію у західноєвропейській науці міжнародного права можна навести характеристику конфедерації, яка є в 12-томній «Енциклопедії міжнародного права», виданій у Гейдельберзі. Автор статті «Конфедерація та інші союзи держав» Ф. Ермагора (Австрія) відзначає, що з XIX століття конфедераціями стали називатися утворення, які засновувалися державами для досягнення спільних цілей. Конфедерація це «асоціація двох або більше суверенних держав, в яких суверенітет членів зберігається». До конфедерацій автор відносить всі види об'єднань держав: унії, альянси, союзи і т. ін. — все те, що нині об'єднується терміном «міжнародні організації», за винятком тих, що містять риси наднаціональності і тим самим — федеративної держави¹².

Такої ж позиції з даної проблеми дотримується і професор міжнародного права з Франції Жан Тускоз¹³.

⁵ Мала енциклопедія етнодержавознавства. — К., 1996. — С. 520.

⁶ Там само.

⁷ Конституційне право України // За ред. проф. Погорілка В. Ф. — К., 1999. — С. 309.

⁸ Ушаков Н. А. Суверенітет і його воплощение во внутригосударственном и международном праве // Московский журнал международного права. — 1994. — № 2. — С. 14.

⁹ Там само. — С. 14—15.

¹⁰ Юмашев Ю. М. О правовой природе Европейского сообщества // Европейская интеграция: правовые проблемы. — М., 1992. — С. 25.

¹¹ Лукашук И. И. Международное право. Общая часть. — М., 1997. — С. 309.

¹² Encyclopedia of Public International Law. — Amsterdam, Inst. 10. States. — С. 61—65.

¹³ Тускоз Жан. Міжнародне право. — Будапешт-Київ, 1998. — С. 132—149.

Як бачимо, погляди на політико-правову природу конфедерації у різних авторів помітно різняться, причому ця різниця деколи має виключно принциповий характер. Питання, чим є конфедерація — різновидом державного утворення, певного типу і форми державою чи союзом незалежних держав — потребує спеціального дослідження. В цій же статті автор виходить з того, що конфедерація не є і ніколи не була державою. Конфедерація утворюється на основі міжнародного договору, який визначає її мету і принципи формування, повноваження її органів і одночасно зберігає за державами-членами суверенітет і якість суб'єктів міжнародного права. Навпаки, федерація — союзна держава, будується на конституції, акті внутрішнього, конституційного права, який визначає повноваження держави та територіальних утворень, що входять до її складу.

У широкому значенні слова конфедерація — це будь-яке міжнародне утворення, що не є державою, але в кінцевому підсумку завжди має політичний характер, оскільки свідомо твориться державами-членами для досягнення наперед поставлених цілей саме як міждержавного об'єднання.

Неважко помітити, що таке визначення конфедерації за змістом дуже схоже з випрацюваним у науковій літературі поняттям міждержавної (міжурядової) міжнародної організації, яка є «об'єднанням держав, що створене на основі міжнародного договору для досягнення певних цілей, має систему постійно діючих органів, наділене міжнародною правосуб'єктністю і засноване згідно з міжнародним правом»¹⁴.

Але разом з тим, ці поняття не збігаються ні за логікою, ні за своїми ознаками (наприклад, щодо відсутності в конфедерації у ряді випадків міжнародної правосуб'єктності), ні за характеристикою їхніх органів, структур і процедур. Мова йде, зрозуміло, лише про міжурядові міжнародні організації. Цьому відповідає цілий вид власне міжнародних організацій, а саме — неурядових міжнародних організацій.

При класифікації міжурядових міжнародних організацій такий їх вид, як конфедерації, звичайно не виділяються¹⁵. Взагалі застосування поняття «міжнародна організація» для означення міждержавного об'єднання, фактично до союзу держав, мало що дає для вияснення його специфіки і політико-правової природи, оскільки поняття «організація» дуже загальне за змістом і з однаковим значенням застосовується для характеристики різних утворень громадського, господарського, промислового, технічного, релігійного, спортивного та іншого характеру, в тому числі й на міжнародному рівні. Тому вживання поняття «міжнародна організація» до конфедерації не тільки не прояснює її природи, але навпаки — заважає цьому, як і реалізації її призначення і тенденцій розвитку.

Як вже було сказано, спроба розмежувати поняття конфедерації і міжнародної організації в літературі були зроблені не в загальнотеоретичному аспекті, а з метою виявлення правової природи деяких міждержавних утворень, як от: ЄС, СНД та ін. Так, Н. А. Ушаков вважає, що конфедерацію від міжнародної організації, яка своїми міжнародними актами зобов'язує тільки себе в рамках власної компетенції, відрізняє те, що вона, будучи союзом суверенних держав, все-таки наділяється ними певними наднаціональними повноваженнями, і своїми міжнародними актами зобов'язує не тільки себе, але і держави-члени. Такою конфедерацією він вважає Європейський Союз¹⁶. Навпаки, М. Л. Костенко і Н. В. Лавренова різницю міжнародної організації від конфедерації бачать у тому, що їхня організаційна структура більш розгалужена, а компетенція органів більш широка, і суб'єктивно держави-члени міжнародної організації (зокрема ЄС) прагнуть до більш тісної інтеграції у всіх галузях співпраці. Тому

¹⁴ Шабаева Е. А. Право международных организаций. — М., 1986. — С. 26.

¹⁵ Шибаева Е. А., Поточны М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций. — М., 1980.

¹⁶ Ушаков Н. А. Суверенитет и его воплощение во внутрисоюзном и международном праве // Московский журнал международного права. — 1994. — № 2. — С. 14—15.

ЄС і є міжнародною організацією¹⁷. Л. В. Гречко і Г. Г. Шинкарецька стверджують, що організаційно і по суті конфедерація не виділяється із числа міжнародних організацій¹⁸.

Як бачимо, спроби розмежувати природу конфедерації і міжнародної організації в основному обмежені зовнішніми характеристиками їхніх форм, органів, повноважень і т.п., що у висліді не могло дати задовільного вирішення проблеми і привело до суперечливих висновків, наприклад, щодо оцінки природи того ж Європейського Союзу.

Ще одним критерієм виділення конфедерації з числа міжнародних організацій у літературі є їх віднесення до союзів держав, під якими звичайно розуміють певне об'єднання держав, які, не створюючи нової держави, разом з тим утворюють певну політичну спільність. Конфедерація як міжнародний союз — це конфедерація у вузькому значенні слова, хоча, зрозуміло, що і цей критерій вирізнення її з подібних утворень потребує додаткових уточнень. Поняття «союз держав» не відрізняє належним чином форму організації і функціонування конфедерацій від міжнародних міждержавних організацій, оскільки поняття союзу, співдружності, ліги і т.п. не має точного юридичного визначення.

Союзи держав за назвою і формою асоціації (об'єднання) держав, як показує практика, можуть бути дуже різноманітними, і може скластися думка, що таким же різноманітним є і юридичний зміст цих союзів. Насправді, тут можливими є лише два принципових варіанти союзу держав: федерація чи конфедерація. Звичайно, можливими є перехідні, проміжні форми, але до певної межі, що принципово відрізняє федерацію від конфедерації.

На наш погляд, вирішення проблеми відмінності конфедерації і міжнародної організації слід шукати не тільки в поглибленні формально-якісного аналізу їхніх ознак і особливостей, а у зверненні до реалій міжнародних стосунків у ХХ столітті та моральних і суспільно-політичних процесів формування, змісту і цілей діяльності як міжнародних організацій взагалі, так і тих із них, що є конфедераціями.

Початок виникнення перших міжнародних організацій належить до початку ХІХ століття, якщо вважати першою міжнародною організацією Центральну комісію із судноплавства по Рейну, що була створена у 1815 р. Пізніше були створені Міжнародний телеграфний союз (1865 р.), Всесвітній поштовий союз (1874 р.), Міжнародний комітет міри і ваги (1875 р.), Міжнародний союз для охорони промислової власності (1883 р.) та ін. Усі ці організації одержали назву так званих міжнародних адміністративних союзів. Вони не мали статусу суб'єкта міжнародного права. За їхніми зразками і формою, щоб забезпечити співробітництво держав у суто спеціальних галузях, створювались й інші міжнародні організації. У 1914 р. всього їх уже нараховувалось біля двадцяти. Отже, майже ціле століття міжнародні організації виконували свої функції, створюючи умови для взаємодії держав у спеціальних сферах відносин, функціонували в рамках організаційно-правового статусу адміністративних союзів. Більше того, ці перші постійно діючі міжнародні організації, маючи всі ті ж ознаки, що й сучасні міжнародні організації, не одержали статусу суб'єкта міжнародного права.

У літературі є різні точки зору на це питання¹⁹. На нашу думку, адміністративні союзи як міжнародні організації не мали політичного характеру і не могли мати статусу суб'єкта міжнародного права, бо не було підґрунтя для цього, а саме: політичного союзу держав, що не тільки визначає цілі співробітництва держав у конкретній галузі, а перш за все прагне реалізувати загальні інтереси народів і країн всього світу чи держав певного географічного регіону. Іншими словами, — не було ще феномена рівноправного співробіт-

¹⁷ Костенко М. Л., Лавренова Н. В. ЄС после Маастрихта: федерация, конфедерация или международная организация? // Государство и право. — 1994. — № 4. — С. 110.

¹⁸ Гречко Л. В., Шинкарецька Г. Г. Понятие конфедерации и СНГ // Московский журнал международного права. — 1994. — № 2. — С. 66—67.

¹⁹ Шабаева Е. А. Право международных организаций. — М., 1986. — С. 26—31.

ництва держав у сферах, які є найважливішими для існування їхніх народів, і це знайшло свій прояв у виникненні конфедерацій.

І лише у 1919 р. стався принциповий прорив стосовно характеру цілей, природи, органів, структури і механізмів міжнародних організацій. Виникла Ліга Націй, за прийнятою сьогодні в науці термінологією, — перша організація загальної компетенції, що з часу утворення мала статус суб'єкта міжнародного права. Ліга Націй, яка хоч і не досягла своїх цілей, все-таки створила ґрунт для виникнення на її місці (правда, після гіркого і тяжкого досвіду ще однієї світової війни) подібної за природою і цілями міжнародної організації — ООН. Створення Ліги Націй, а відтак ООН, є поворотним моментом у формуванні сучасної системи міжнародних організацій саме тому, що з'явився принципово новий за змістом феномен, перш за все міжнародно-правових відносин — всесвітня конфедерація державних націй. Вперше в історії людства державні нації об'єдналися не проти якоїсь однієї держави чи групи держав, а на основі не тільки спільних, але й загальних інтересів, що знайшло своє втілення в цілях Ліги Націй, яка покликана була забезпечити мир і співпрацю між державами і надати взаємні гарантії політичної незалежності й територіальної цілісності як малим, так і великим державам. У Статуті ООН подібні її цілі закріплені більш розгорнуто в ст. 1.

Виникнення цих двох міжнародних утворень — це єдиний за змістом і напрямом морально-політичний процес у міжнародних стосунках ХХ століття, зумовлений формуванням націй, — виникнення національних держав і налагодження між ними нового типу відносин.

Можна погодитися з думкою, що ООН, як свого часу і Ліга Націй, виступає в трьох іпостасях: як об'єднання держав, як міжнародна міжурядова організація і як асоціація націй (народів). Щодо останнього твердження в літературі є різні точки зору, зокрема такі, що заперечують вказаний погляд²⁰.

Але в преамбулі Статуту ООН недвозначно наголошується на тому, що об'єднуються в рамках ООН саме «народи об'єднаних націй», які об'єднують свої зусилля для досягнення цілей організації, а вже «згідно з цим наші відповідні уряди через представників», належним чином уповноважених, приймають Статут ООН і засновують «міжнародну організацію за назвою «Об'єднані Нації». Зрештою, саме ця назва говорить сама за себе: об'єднуються державні нації, а уряди, держави в ООН представляють не самих себе, а націю, народ. Це є головною змістовною ознакою, що відрізняє конфедерацію від інших схожих за суб'єктним складом і формами міжнародних організацій, де держави-члени представляють не націю, не державні інтереси народу чи інтереси особи, а, наприклад, інтереси виробників міді, цукру чи поштове відомство своєї країни. Ця ідея представництва державами в міждержавному об'єднанні націй (народів) відповідних країн, що об'єдналися в регіональні конфедерації, зокрема в Європі, знайшла свою реалізацію спочатку в інституті консультативних, а тепер парламентських асамблей цих конфедерацій.

У літературі досить широко досліджується роль ООН, яка стала втіленням загально-людської мрії про мир і справедливість, у міжнародних відносинах, в утвердженні прав людини і принципу співробітництва між державами, в ліквідації колоніальної системи і особливо роль цієї організації в розвитку сучасного міжнародного права²¹. Проте значно менше розробляється питання її статусу як конфедерації, що фактично об'єднує світове співтовариство націй. Зокрема в науковій літературі немає праць, які б закладали належну концептуальну основу для осмислення конфедеральних принципів і форм, що були вироблені при створенні і функціонуванні ООН, виникненні феномена системи міжнародних організацій ООН тощо.

²⁰ Кольяр К. Международные организации и учреждения. — М., 1972. — С. 268.

²¹ Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. — М., 1998.

Саме підхід до ООН як до конфедерації дає можливість, наприклад, належним чином аргументувати, чому на відміну від спеціалізованих міжнародних організацій Статут ООН не передбачає ділення її органів на вищі й виконавчі. Такого ділення своїх органів не передбачала і Ліга Націй. Це цілком закономірний і доцільний підхід, оскільки виконання рішень міждержавних органів конфедерації впроваджуються в життя або самими державами, або через систему спеціалізованих міжнародних організацій, які саме для цього і створюються.

Специфіка ООН, як конфедерації, якраз і полягає в тому, що вона включає в свою систему — систему ООН, — крім власної структури головних і допоміжних органів, ще й шістнадцять самостійних, спеціалізованих у різних галузях міжнародної співпраці, міжнародних організацій, що з'єднані з ООН угодами про взаємодію (МОП, ВОЗ, ЮНЕСКО та ін.), а також допоміжні органи ООН, що набули в ході своєї практичної діяльності самостійних функцій, і структуру міжурядових організацій (Конференція ООН з торгівлі і розвитку — ЮНКТАД, ЮНЕП й ін.). У систему ООН входять ще й деякі інші універсальні міжнародні організації (МАГАТЕ, ГАТТ)²².

Усі складові системи ООН, зв'язані з ООН і між собою угодами про співробітництво, будують свою діяльність на основі принципу суверенної рівності держав і виступають разом з ООН як певна інтегрована єдність — конфедерація. Таку саму єдність існуючих на той час міжнародних організацій прагнула створити і Ліга Націй, але безуспішно. Це свідчить про те, що тенденція до створення ефективно працюючого об'єднання суверенних держав — конфедерацій, є закономірністю міжнародних відносин у двадцятому столітті. Не випадково під час розробки першої концепції ООН її статус передбачався як організації із забезпечення миру і безпеки і як організації із забезпечення міждержавної соціально-економічної співпраці. Причому повноваження ООН в обох сферах мали б бути рівновеликі. І тільки спротив СРСР і Великобританії цьому проекту привів до обмеження повноважень ООН у налагодженні соціально-економічної співпраці²³.

Все це дає підстави розглядати систему ООН як унікальну в своєму роді конфедерацію світового співтовариства державних націй. Принципи, форми, механізми і процедури, випрацювані державами в рамках ООН, почали застосовуватися в утворюваних у різних регіонах світу місцевими (регіональними) конфедераціями (Організація американських держав, Європейський Союз, СНД і т. ін.).

Спираючись на аналіз порівняльної характеристики правової природи конфедерації і міжнародної організації, доходимо висновку, що окремого розгляду потребує специфіка міждержавних об'єднань, які утворилася в Західній Європі на економічній основі.

Звичайно, не місце в цій статті відслідковувати витоки, причини і мотиви такого інтеграційного, ґрунтованого на окремих федеративних засадах, підходу до формування і ЕОВС і ЄЕС і Євроатому та їх правову еволюцію до нинішнього Європейського Союзу.

Навколо правової природи цих організацій у науці міжнародного права відбувається гостра дискусія: вважати ці організації федераціями, конфедераціями чи міжнародними організаціями?²⁴ Не вдаючись до розгорнутого аргументування, ствердимо лише, що засновані міжнародними договорами, тобто на основі і в рамках міжнародного права, при своєму утворенні Європейські співтовариства все-таки сприйняли окремі федеративні принципи, які визначають статус їхніх органів, рішень, процедур, взаємини співтовариств з державами-членами.

²² Там само і Нешатаева Т. Н. Санкции системы ООН (Международно-правовой аспект). — Изд.-во Иркутского университета. — 1992. — С. 15—28.

²³ Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. — М., 1998. — С. 14—17.

²⁴ Костенко М. Л., Лавренова Н. В. ЕС после Маастрихта: федерация, конфедерация или международная организация? // Государство и право. — 1994. — № 4; Юмашев Ю. М. О правовой природе Европейского сообщества // Европейская интеграция: правовые проблемы. — М., 1992.

На думку деяких зарубіжних вчених, це робить їх міжнародними організаціями федеративного типу²⁵. Інші дослідники вважають Європейські співтовариства, а нині Європейський Союз — міжнародними організаціями.

Формування таких міжнародних організацій є винятком у загальній світовій тенденції творення конфедерацій і міжнародних організацій конфедеративного типу. Ця тенденція до утворення конфедерації знаходить свій чіткий вияв і в Європі.

У Європі існувала й існує ціла низка міждержавних об'єднань і союзів конфедеративного типу (Західний Союз, Рада Європи, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) тощо). В самих Європейських співтовариствах створені і діють міждержавні, конфедеративні (за принципами формування, за способами прийняття рішень, процедурами) органи (Рада ЄС, Спеціальна Рада Міністрів ЄС тощо). І якраз це обумовлює невизначеність правової природи економічних європейських інтегративних утворень з елементами федералізму та майбутньої еволюції їх у бік конфедерації.

Логіка розвитку взаємозв'язків європейських держав підштовхує їх поряд з поглибленням економічної співпраці до формування політичної єдності: посилення співпраці в галузі зовнішньої політики, оборони, участі в забезпеченні правопорядку тощо. Економічний союз держав практично не може існувати без політичного союзу. А цей союз у нинішніх європейських умовах, згідно з об'єктивною тенденцією, не може не бути конфедерацією.

Проте ініціатори й творці ЄОВС та інших економічних утворень у Європі з елементами федеративності послідовно пропонували проекти політичного об'єднання Європи федеративного типу. І так само послідовно зазнавали невдачі при втіленні своїх намірів. Достатньо назвати провал проекту Європейського оборонного співтовариства (1952 р.) та проекту договору про Європейське політичне співтовариство (1952–1953 рр.)²⁶.

Для нинішнього стану політичного об'єднання суверенних держав у рамках Європейського Союзу характерним є те, що в жодній з двох версій договору про ЄС — Маастрихтського 1992 року і Амстердамського 1997 року — не зафіксовано домовленості держав-членів про утворення політичного союзу чи то на конфедеративних, чи на федеративних принципах. Зате передбачається введення окремих важливих елементів федеративного варіанту союзу: єдиного європейського громадянства, єдиної валюти тощо. На наш погляд, питання форм і способів політичного об'єднання країн Європейського континенту сьогодні ще залишається відкритим. Відповідь на нього можна буде дати і одночасно внести ясність у згадану вже дискусію щодо природи економічних співтовариств лише в рамках концепції загальноєвропейської конфедерації, частиною механізму якої повинні стати міждержавні організації. А саме досягнення політичного об'єднання Європи залежатиме не стільки від суб'єктивних цілей, проектів та інтересів, скільки від об'єктивних глибинних тенденцій світового і європейського розвитку.

²⁵ Тускоз Жан. Міжнародне право. — Будапешт-Київ, 1998. — С. 157.

²⁶ Арах М. Європейський Союз. Видение политического объединения. — М., 1998. — С. 89–153.

